

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами". 2017 йил 13 февраль, 6-сон, 70-модда
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти вазифасини бажарувчи Ш.М.Мирзиёевнинг Ислом Ҳамкорлик Ташкилотига аъзо мамлакатлар Ташқи ишлар вазирлари кенгашининг очилиш маросимидаги нутқи. Халқ сўзи, 2016 йил 19 октябр.
6. Ўзбекистонлик ўқитувчилар Кембриж университетида дарс беришади. Кун.уз.. 05 Март 2018
7. Хакимов Н.Х. Иқтисодиётни инновацион ривожлантиришни самарали таъминлашда малакали кадрларнинг роли. Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётини инновацион ривожлантириш: хорижий тажриба, тенденциялар ва истиқболлар илмий амалий конференция тезислари тўплами 12 октябрь 2018., Тошкент, 323-325 бетлар.
8. Хакимов Н.Х., Р.Х.Рузиева. Реформирование науки и высшего образования как важный фактор в поддержки активного предпринимательства, инновационных идей и технологий. Узбекистан на пути к инновационному развитию. Сборник научных трудов. Ташкент, 2018, стр.25-27.

ЎЗБЕКИСТОННИНГ МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИ ТАРИХИ МАНБАЛАРИ ТИЗИМИДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЎРНИ

Rasulov A.M.
ФарДУ ўқитувчиси
razizxon@inbox.ru

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yillari tarixida ommaviy axborot vositalarining o'rni, shakllanishi, rivojlanishi va huquqiy asoslari haqida so'z boradi. Huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish, huquq tizimini isloh qilish va fuqarolik jamiyatini shakllantirishda ommaviy axborot vositalarining o'rni yoritib berilgan.

Kalit so‘z va iboralar: Mustaqillik, Oliy Majlis, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, demokratiya, huquq, davlat, hokimiyat, hujjat, ommaviy axborot vositalari, matbuot, televidenie, radio, internet, senzura, islohot, so‘z erkinligi.

Аннотация: В статье рассматривается роль, становление, развитие и правовые основы СМИ в истории независимости Республики Узбекистана. Роль СМИ в разработке правовых документов, реформировании правовой системы и формировании гражданского общества.

Ключевые слова и фразы: Независимость, Олий Мажлис, Конституции Республики Узбекистан, демократия, закон, государство, власти, регулирование, документ, СМИ, пресс, телевидения, радио, интернет, цензура, реформа, система, свобода слова.

Annotation: The article describes the role of the media in the history of Republic Uzbekistan independence, formation, development and legal framework. The creation of media documents, legislative reforms, and their role in building civil society.

Key words and phrases: Independence, Oliy Majlis, Constitution of the Republic of Uzbekistan, democracy, the law, the state, power, order, document, media, press, television, radio, internet, censorship, reform, system, freedom of speech.

Бугунги шиддатли давр мустақиллик даври тарихини оммавий ахборот воситалари материаллари асосида ҳолисона ўрганишни, тадқиқ этишни, илмий ва назарий хулосалар чиқаришни талаб этмоқда. Мамлакатимизда истиқлолнинг илк йилларидан демократик ҳуқуқий давлат қуриш ва кучли фуқаролик жамиятини барпо этиш йўлида кенг қўламли ислохотлар амалга оширилди. Жумладан, ахборот ва сўз эркинлигини таъминлаш, ушбу соҳани либераллаштириш Ўзбекистонда демократик, ҳуқуқий давлат ва кучли фуқаролик жамиятини барпо этишнинг муҳим устувор йўналиши сифатида белгиланди. Жумладан, мустақилликка эришиш арафасида Ўзбекистонда турли оммавий ахборот воситаларининг 395 таси фаолият юритган бўлса, 2020 йилга келиб уларнинг сони 1437 тага етди. Айни вақтда, мавжуд нодавлат босма ОАВ жами босма ОАВнинг 62,7 фоизини ташкил этмоқда.

Ахборот соҳасидаги ўзгаришлар, давлат томонидан амалга оширилаётган қўллаб-қувватлаш чоралари мамлакат босма оммавий ахборот воситаларининг ривожланишига ижобий таъсир кўрсатди, уларнинг сони мустақиллик йилларида бир неча баравардан кўпроқ ошди. 2008 йил 1 январдаги ҳолат бўйича Ўзбекистонда 895 босма ОАВ, шу жумладан, 671

газета, 208 журнал, 16 хабарнома ва бюллетень чоп этилган. 55 наشريёт, 4 ахборот агентлиги фаолият олиб борди [1: 4].

Мустақиллик йилларида айрим тахририятлар халқаро матбуот бозорига чиқишга қизиқа бошлашди. Унга нафақат Ўзбекистоннинг йирик ахборот агентликлари, балки бир қатор газета ва журналларнинг тахририятлари ҳам мисол қилиш мумкин. Чунончи, "Uzbekistan Airways", "Деловой партнер Узбекистана", "Бизнес вестник Востока", "Uzbekistan Today" кабилар бу борада анча илгарилаган. Улар аввало аҳолисининг бир қисми ўзбекистонликлар бўлган МДХ мамлакатларида ахборот харидорларини топган.

Ўзбекистон Республикасида оммавий ахборот воситаларини ҳар томонлама ривожлантиришни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, уларнинг моддий негизини мустаҳкамлаш ва журналистларнинг касбий малакасини ошириш масалаларига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Давлатнинг ахборот соҳасидаги сиёсати Ўзбекистон Республикаси Конституциясида эълон қилинган фуқароларнинг сўз эркинлиги ва ахборот олиш ҳуқуқини изчил ва тўлиқ амалга оширишни таъминлашга қаратилган. Республикада Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, Электрон оммавий ахборот воситалари миллий уюшмаси ва бир қатор бошқа жамоат бирлашмалари ўз фаолиятини амалга оширмоқда [3: 352].

Босма ОАВларининг қўшилган қиймат солиғидан озод қилиниши улар фаолиятини давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг салмоқли шакли бўлди. Чунончи, Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси 208-моддасининг 19-бандига мувофиқ: "босма маҳсулотлар, шунингдек босма маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва уларни реализация қилиш билан боғлиқ тахририй, матбаа ва ноширлик ишлари (хизматлари) қўшилган қиймат солиғидан озод этилади" [2: 11].

Оммавий ахборот воситаларининг жамиятнинг барча қисмлари ва унсурлари ўртасида алоқа ўрнатувчи ижтимоий воситачи сифатидаги роли беқиёсдир. У исталган ижтимоий гуруҳ, исталган ижтимоий тузилма учун жамиятнинг бошқа аъзоларига мурожаат қилиш, улар билан алоқа ўрнатиш имкониятини очади. Бунинг учун шундай гуруҳнинг қарашлари, позицияси, дастурини ёритувчи нашр ташкил қилишнинг ўзи етарлидир. Шу муносабат билан жамиятни бошқариш дастаги сифатида теле, радио ва интернет материалларининг роли алоҳида аҳамият касб этади **[4: 836]**.

Оммавий ахборот воситаларининг мазкур турлари ижтимоий институт сифатида ҳокимият ва фуқаролар ўртасида боғловчи бўгин сифатида хизмат қилади. Бир томондан, теле, радио ва интернет давлат ҳокимияти органлари учун фуқароларга қонунлар, фармонлар, қарорлар кўринишидаги бошқарув ахборотини етказиш учун жамиятни бошқаришнинг самарали воситасига айланади. Иккинчи томондан, фуқаролар электрон оммавий ахборот воситаларидан ҳокимиятга - турли даражадаги давлат органларига ўз сўровлари ва талабларини, таклифлари ҳамда уларнинг ишлари ҳақидаги фикрларини юбориш, давлатнинг фаолияти устидан жамоатчиликнинг назоратини ўрнатиш учун фойдаланадилар. Чунончи, теле, радио ва интернет воситалари давлат тузилмаларининг омма учун очиклигини - уларнинг барча ҳаракатлари ҳақидаги ахборотнинг эркинлигини таъминлайди. Шу муносабат билан "тўртинчи ҳокимият" сифатида намоён бўлувчи журналистика, оммавий ахборот воситалари концепцияси пайдо бўлди, у қонунчилик, ижроия ва суд ҳокимиятлари каби ҳокимият функцияларига эгадир **[5: 871-875]**.

Бироқ бу жараён ҳақиқий ҳолатни акс эттирмайди. Электрон оммавий ахборот воситалари ҳам, бошқа ОАВлар каби, давлат ва жамоат ташкилотлари томонидан бажарилиши мажбурий бўлган қарорлар қабул қилинишини таъминлай олмайди. Улар фақат бундай қарорларни оммага етказишга, эълон қилишга, фуқароларнинг таклифлари ва тавсияларини

давлат органларига етказишга ҳамда уларни амалий ишлар қилиш учун ундашга ёрдам беради холос. Оммавий ахборот воситалари – ҳокимият эмас, аммо жамоатчилик фикрини ифодаловчи ва реал ҳокимиятга таъсир қилувчи, ҳатто баъзан унинг имкониятларини чекловчи жуда катта кучдир **[6: 544]**.

Кунлик турли маълумотлар, янги-янги ахборотлар билан тўлдириб борилган веб-сайтларни биринчи галда ОАВ ходимлари кузатадилар ва ўзларини қизиқтирган маълумотлар, янгиликларни олиб, ҳозиржавоблик билан ёритиб борадилар. Бундан ташқари ҳар бир ахборот хизмати ўз ташкилоти ҳақида маълумотлар берувчи китоблар, рисоалар, буклетлар чоп қилиши ва ОАВ вакилларига, кенг жамоатчиликка тақдим этиб боради. Мазкур манбалар нафақат оммавий ахборот воситалари фаолияти, балки республика ижтимоий-иқтисодий, маданий ҳаётидаги ўзгаришлар ҳақида тасаввур ҳосил қилишга кумаклашади **[7: 926-930]**.

Айтиш жоизки, веб-сайтлардаги манбалардан фойдаланаётганда мазкур хизмат вакиллари билан бу борада маслаҳатлашиш, фикр алмашиш лозим. Мазкур манбадан фойдаланилар экан, ўша манбани албатта кўрсатиши шарт.

Манбаларнинг хилма-хиллигини кучайтиришнинг самарали йўли – вилоят, шаҳар ва туман ташкилотлари веб-сайтларидаги маълумотлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

Шиддаткор давр ҳар бир муассаса, вазирлик ва ташкилотларнинг ахборот хизматлари олдида улкан вазифалар қўймоқда. Ахборот хизматлари қай даражада фаолият кўрсатаётганини уларнинг саъй-ҳаракатлари билан ОАВда ёритилаётган ранг-баранг мақолалардан билиш мумкин **[8: 931-936]**.

Кейинги йилларда бир қатор муассасалар ўз веб-сайтини яратишда Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали – www.gov.uz ва ахборот таълим тармоғи – www.ziyounet.uz дан андоза олиб интернетдаги сайтларини яратди.

Истиқлол йилларида электрон оммавий ахборот воситалари тармоғининг ривожлариб бориши натижасида ҳар бир давлат муассасаси ўз ташкилотида юз бераётган янгиликларни тегишли веб-сайтига жойлаштириб,

заруратига қараб у ҳақда телевидениеда, радио ва газеталарда хабар ёки мақолалар ёритиб бориши кенг йўлга қўйилган.

Ҳар қандай ахборотни оммага ОАВ ҳозиржавоблик билан етказиб бериши лозим. Бу жараёнда Ахборот хизмати мунтазам равишда зарур ахборот манбаларини яратиши мақсадга мувофиқдир. Мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган турли ташкилотларнинг ахборот хизматлари асосан ахборот манбаларини яратиш билан шуғулланмоқда.

Замонавий тараққиёт бирор ташкилотдан ахборот олишда аввало унинг тегишли веб-сайтини кузатиши имконини яратди. Бугунги кунда қатор давлат, нодавлат нотижорат ташкилотлари, жамоат бирлашмалари, сиёсий партияларнинг веб-сайтини кузатиш орқали тегишли маълумотлар, зарур ахборотларни топиш мумкин. Бу эса юртимизда давлат ва хўжалик бошқаруви органларининг жамоатчилик билан алоқалари тобора ривожланиб боришга хизмат қилиши шубҳасиз.

Фойдаланилган манба ва адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси ахборотномаси.
2. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й., 52 (I)-сон.
3. Арслонзода Р.А. *Источниковедение*. Фергана. 2019. 352 б.
4. Mukhamadqodirovich, R. A. (2020). The role of mass media in the history of the period of independence. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(4), 356-359.
5. Расулов А.М. (2021). ЎЗБЕКИСТОНДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИ. *Scientific progress*, 2(1), 804-809.
6. Расулов А.М. (2021). ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАРДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ЎРНИ. *Scientific progress*, 2(1), 1568-1572.

7. Расулов А.М. (2020). ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ТАРИХИДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЎРНИ. *ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ*, (SI-1№ 3).
8. Rasulov A.M. (2021). ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ТАРМОҚЛАРИ. *Scientific progress*, 2(4), 836-838.
9. Rasulov A. M. (2022). ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЖАМИЯТ АЪЗОЛАРИГА ҒОЯВИЙ ТАЪСИРИ. *Scientific progress*, 3(4), 871-875.
10. Rasulov A.M. (2022). МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИ ТАРИХИ РАСМИЙ МАНБАЛАРИ. *Scientific progress*, 3(3), 544-547.
11. Rasulov A.M. (2021). ЎЗБЕКИСТОНДА ГЛОБАЛ ТАРМОҚНИНГ РИВОЖЛАНИШИ. *Scientific progress*, 2(6), 926-930.
12. Rasulov A.M. (2021). МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДАГИ МИЛЛАТЛАРАРО ТОТУВЛИК ВА ДИНИЙ БАҒРИКЕНГЛИК. *Scientific progress*, 2(6), 931-936.
13. Azizkhon Mukhamadqodirovich Rasulov (2022). МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ЭРКИНЛИГИ. *Scientific progress*, 3 (10), 4-8.
14. Alimova, N. O. (2021). Some Views On The History Of Daily Life Of Women In The Villages Of The Ferghana Valley (1946-1991). *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(07), 45-47.
15. Жураев Х. (2022). РОССИЯ ИМПЕРИЯСИНИНГ РУС АҲОЛИСИНИ ФАРҒОНА ВОДИЙСИГА КЎЧИРИШ ЖАРАЁНИ ВА УНДАГИ МУАММОЛАР. *Research Focus*, 1(2), 136-143.
16. Bahriddin U. Ferghana in the period of Amir Timur's struggle for power (1360-1370) //International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering. – 2019. – Т. 9. – №. 1. – С. 3180-3187.

17. Musayev A. B. Political processes in the Fergana valley at the turn of the XVI-XVII centuries //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2020. – Т. 9. – №. 11. – С. 16-21.

ИСТИҚЛОЛ ДАВРИ ТАРИХИ МАНБАЛАРИ ТИЗИМИДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЎРНИ

Rasulov A.M.

ФарДУ ўқитувчиси
razixon@inbox.ru

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasida ommaviy axborot vositalarining jamiyat hayotidagi o'rni haqida so'z boradi. Tarmoq faoliyatini, ro'yxatga olish va qonun hujjatlarida belgilangan normalar o'rganilgan. Ommaviy axborot vositalarining yangi bosqichda shakllanishi va rivojlanishi yoritib berilgan

Kalit so'z va iboralar: Qonunchilik, gazeta, jurnal, radio, televideniye, internet, jurnalist, axborot maydoni, jamoat tashkilotlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari, ommaviy axborot vositalari.

Аннотация: В статье описывается роль СМИ в жизни общества в Республике Узбекистан. Регулирует деятельность отрасли, регистрацию и нормы, установленные законодательством. Также исследуется становление и развитие СМИ на новом этапе.

Ключевые слова и фразы: Законодательство, газеты, журналы, радио, телевидение, Интернет, журналист, информационное пространство, общественные организации, органы местного самоуправления, СМИ.

Annotation: The article describes the role of the media in society in the Republic of Uzbekistan. Regulates the activities of the industry, registration and the norms established by law. The formation and development of the media at a new stage is also studied.

Key words and phrases: Legislation, newspapers, magazines, radio, television, Internet, journalist, information space, public organizations, local authorities, the media.

Ўзбекистоннинг давлат мустақиллигига эришиши, янги жамиятга ўтиш даврида сиёсий ислохотларнинг амалга оширилиши, Ўзбекистонда ҳуқуқий демократик давлат қурилиши, фуқаролик жамиятининг шакллантирилиши, иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришга доир тадбирлар, мамлакатда ижтимоий-сиёсий барқарорликнинг таъминлаш омиллари, маънавий-рухий покланиш ва миллий қадриятларнинг тикланиши ҳамда Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин олиши мустақиллик даври оммавий ахборот воситаларида кенг ёритилган. Шунинг учун ҳам тарихий жараёнларни мумкин қадар тўлароқ камраб олиш, уни жамлаш, маълум бир